

УДК 811.521'243'367.335

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/72-2-40>**Костянтин КОМІСАРОВ,***orcid.org/0000-0002-2164-6244**кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри японської мови і перекладу
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
(Київ, Україна) k.komisarov@kubg.edu.ua***Юлія БОРИШПОЛЕЦЬ,***orcid.org/0009-0001-9958-9315**старший викладач кафедри японської мови і перекладу,
заступник декана з науково-методичної та навчальної роботи
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
(Київ, Україна) y.boryshpolets@kubg.edu.ua*

СЕМАНТИКО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЯПОНСЬКИХ СИНТАКСИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ УНАГІБУН (ウナギ文) ЯК ЛІНГВОДИДАКТИЧНА ПРОБЛЕМА

Протягом тривалого часу вважалося, що УНАГІБУН є неповноцінними з синтаксичної та семантичної точок зору, оскільки їхня структура, на перший погляд, не надає вичерпної для реципієнта інформації і не підпадає під адекватну синтаксичну схему. Проте, пізніше було доведено, що УНАГІБУН не є ані неповноцінними конструкціями, ані результатами якихось гіпотетичних процесів – на сьогодні такі речення вважаються цілком самодостатніми висловлюваннями.

Ми проаналізували головні підходи до систематизації та інтерпретації специфічних синтаксичних конструкцій японської мови УНАГІБУН, визначили головні семантико-функціональні особливості таких конструкцій і запропонували ефективні способи їхньої репрезентації у процесі навчання японської мови як іноземної, а також ухвалили оптимальне визначення поняття УНАГІБУН задля формування об'єктивного уявлення про масив цих синтаксичних засобів у здобувачів освіти.

Було, зокрема, встановлено, що: на початковому етапі вивчення японської мови дати студентам уявлення про конструкції УНАГІБУН можна лише у загальних рисах, у контексті вивчення базової синтаксичної структури $AはBが$, але формувати це уявлення необхідно від самого початку навчального курсу; можливість системно усвідомити проблему функціонування в японській мові конструкцій УНАГІБУН з'являється уже на наступних етапах її вивчення, позаяк це питання потребує більш високого рівня лінгвістичної компетенції; справедливим для всього спектру УНАГІБУН і найоптимальнішим для використання на занятті видається таке визначення: УНАГІБУН – це такі речення, у яких присудок, що може бути якимось чином експлікований із контексту, компенсовано дієсловом-зв'язкою; незалежно від стадії опанування японської мови здобувачам освіти потрібно усвідомлювати важливість понять підмета і присудка, а також теми і реми у системі мови та лінгвістиці.

Ключові слова: синтаксичні конструкції УНАГІБУН, лінгводидактика, дієслово-зв'язка, тема, рема, підмет, присудок.

Kostiantyn KOMISAROV,

orcid.org/0000-0002-2164-6244

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of the Japanese Language and Translation
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
(Kyiv, Ukraine) k.komisarov@kubg.edu.ua*

Yulia BORYSHPOLETS,

orcid.org/0009-0001-9958-9315

*Senior Lecturer at the Department of the Japanese Language
and Translation, Deputy Dean for Scientific, Methodical and Educational Work
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
(Kyiv, Ukraine) y.boryshpolets@kubg.edu.ua*

SEMANTIC AND FUNCTIONAL FEATURES OF JAPANESE *UNAGI*-SENTENCES (ウナギ文) AS AN ISSUE OF LINGUISTIC DIDACTICS

For a long time, it was considered that unagi-sentences are inferior from syntactic and semantic points of view, because their structure, at first glance, does not provide comprehensive information for the recipient and does not fall under an adequate syntactic scheme. However, it was later proven that unagi-sentences are neither inferior constructs nor the results of some hypothetical processes – today such sentences are considered to be completely self-sufficient statements.

We have analyzed main approaches to the systematization and interpretation of specific syntactic constructions of the Japanese language unagi-sentences and identified key semantic and functional features of such constructions. We have proposed effective ways of their representation in the process of teaching Japanese as a foreign language, and also confirmed an optimal definition of the concept of unagi-sentence in order to form an objective comprehension about the array of these syntactic means for the learners.

It was established, in particular, that: at the initial stage of learning Japanese, it is possible to give students an idea of unagi-sentences only in general terms, in the context of studying the basic syntactic structure $A \text{ 且 } B \text{ だ}$, but it is necessary to convey this idea from the very beginning of the educational course; the opportunity to systematically understand the problem of functioning for unagi-sentences in the Japanese language turns up only at the next stages of its study, since this issue requires a higher level of linguistic competence; the following definition appears to be valid for the entire spectrum of unagi-sentences and the most optimal for use in class: unagi-sentences are such constructions in which the predicate, which can be somehow explained from the context, is compensated by the copula; regardless of the stage of mastering the Japanese language, students need to be aware of the importance of the concepts of subject and predicate, as well as theme and rheme in the system of language and linguistics.

Key words: *unagi-sentence, linguistic didactics, copula, theme, rheme, subject, predicate.*

Постановка проблеми. Визначний японський фахівець у галузях лінгвістики та лінгводидактики Терамура Хідео наводить в одній зі своїх праць цікавий випадок, коли іноземець, який щойно почав вивчати японську мову, почувши в ресторані від одного з відвідувачів репліку 「僕はうなぎだ。 [Боку-ва унагі да]」 (букв.: Я – вугор), дуже здивувався і сказав: «Той чоловік не вугор, адже він – людина». Проте, носіїв японської мови наявність таких конструкцій у живому розмовному мовленні зовсім не дивує, позаяк такі речення є дуже органічними для цієї національної мови і, вірогідно, через описаний щойно цікавий випадок з іноземним студентом, отримали робочу назву «ウナギ文 [унагібун]» (ウナギ = вугор (鰻); 文 = речення) (寺村, 2002: 78). Окрім того, ця своєрідна метонімія закріпилася у лінгвістиці та лінгводидактиці завдяки популярній книзі японського мовознавця Окуцу Кей'ічіро 『「ボクハウナギ

ダ」の文法』 (Грамматика «Боку-ва унагі да») (奥津, 1978).

Протягом тривалого часу вважалося, що УНАГІБУН є неповноцінними з синтаксичної та семантичної точок зору, оскільки їхня структура, на перший погляд, не надає вичерпної для реципієнта інформації і не підпадає під адекватну синтаксичну схему. Існувала тенденція вважати такі речення еліптичними і, відповідно, реконструювати їх як повні або встановлювати проміжні структури для здійснення інтерпретації. Інший напрям передбачав виявлення логічних зв'язків між частинами самого конструкту УНАГІБУН, і це зосередження уваги на внутрішній структурі тягло за собою необхідність синтезу гіпотетичних конструкцій задля пояснення структурних особливостей. Проте, пізніше було доведено, що УНАГІБУН не є ані неповноцінними конструктами, ані результатами якихось гіпотетичних

процесів – на сьогодні такі речення вважаються цілком самодостатніми висловлюваннями (Obana, 2001: 725).

Попри доволі тривалу історію теоретичного осмислення питання і той факт, що УНАГІБУН належать до тих специфічних синтаксичних явищ японської мови, які не завжди легко засвоюються неносіями, за нашими спостереженнями, такі речення поки що не отримали достатньої методичної розробки у контексті викладання японської мови як іноземної і не є оптимально репрезентованими у навчальній літературі.

Аналіз досліджень. Як констатував свого часу японський дослідник Такамото Джьоджі, речення типу 「ぼくはうなぎだ」 є однією з найцікавіших синтаксичних особливостей японської мови, а отже – становлять неабиякий інтерес для японського мовознавства. Що ж до мовознавства світового, то це явище перебуває ніби на периферії лінгвістичної прагматики, а відтак японські лінгвісти не надто воліють доносити інформацію про нього до іноземної аудиторії, попри те, що самі завжди тримали цей лінгвістичний феномен у полі зору і присвятили йому цілу низку ґрунтовних наукових праць (高本, 1995: 123).

Згаданий нами вище Окуцу Кей'ічіро запропонував виділяти чотири головні теорії, що їх тримаються науковці у процесі здійснення своїх синтаксичних досліджень: теорію заміщення присудка (述語代用説), теорію прикінцевого елемента *но-да* (ノダ説), теорію дієслова-зв'язки (コピュラ説) і теорію розриву (分裂説) (奥津, 1978). Нумата Йошіко додає до цього переліку теорію скорочення (省略説) (沼田, 2009), і мусимо зазначити, що цим список таких теорій не вичерпується. Детально проаналізувати кожен з них не видається нам доцільним, по-перше, з огляду на обмежений обсяг цієї статті і, по-друге, з точки зору її мети, яка формулюється нижче. Наведемо тут лише головні моменти, на які закликають звернути увагу автори ґрунтовних наукових праць на тему УНАГІБУН.

Насамперед, пропонується мати на увазі, що речення на кшталт 「ぼくはうなぎだ」 з'являються у мовленні або як відповідь на запитання (наприклад, 「君は何を食べる？」 Що ти їстимеш?), або як висловлення, з якого починається взаємодія між комунікантами (відвідувач зайшов до закладу харчування і замовляє страву), але можна стверджувати, що контекст при цьому буде один і той самий. Також необхідно усвідомлювати, що лінгвістичне явище, про яке ми говоримо, не може розглядатися як суто синтаксична проблема, позаяк важить також семантичний зв'язок

між лексичними одиницями, представленими у синтаксичних позиціях підмета і присудка. Отже, вивчаючи такі конструкції, доводиться орієнтуватися і на структуру, і на семантику, і на контекст (高本, 1995: 123-125).

Окрім того, не можна випускати з поля зору той факт, що жодне висловлювання не існує в мовленні саме по собі, а його інтерпретація не обов'язково має бути заснована на буквальному значенні: важливі також висновки, зроблені на основі інших чинників. Свого часу у праці, яка не втрачає актуальності й сьогодні, Обана Ясуко довела, що УНАГІБУН мають відповідати певним прагматичним умовам, аби бути адекватно інтерпретованими. Стало зрозуміло, що, по-перше, такі речення ніколи не з'являються без контекстуальної інформації, відомої всім комунікантам; по-друге, ця інформація (дослідниця називає її пресупозицією) може мати як лінгвістичний, так і екстралінгвістичний характер. УНАГІБУН переважно з'являються у відповідь на інформаційну прогалину, що створюється такою пресупозицією, а в інших випадках – надають додаткову інформацію відповідно до заданої пресупозицією теми (Obana, 2001: 749-750).

Мета статті – проаналізувавши головні підходи до систематизації та інтерпретації специфічних синтаксичних конструкцій японської мови УНАГІБУН, визначити головні семантико-функціональні особливості таких конструкцій і запропонувати ефективні способи їхньої репрезентації у процесі навчання японської мови як іноземної, а також виробити оптимальне визначення поняття УНАГІБУН, яке сприяло б формуванню об'єктивного уявлення про масив цих синтаксичних засобів у здобувачів освіти.

Виклад основного матеріалу. Розпочинаючи аналіз синтаксичних конструкцій, об'єднаних робочою назвою УНАГІБУН, у лінгвопрагматичному та лінгводидактичному ключах, ми вважали за доцільне зосередитись, насамперед, на структурній складовій питання і на початковому етапі опанування японської мови як іноземної. Якщо ж говорити про преференції у методичному забезпеченні цього навчального процесу, то сьогодні у центрі уваги як освітян, так і здобувачів освіти все іще перебуває базовий підручник 『みんなの日本語・初級』 «Японська мова для всіх. Початковий рівень» (みんなの日本語, 2013), що має низку додаткових дидактичних матеріалів, як от збірник вправ, посібник із написання творів, матеріали для аудіювання тощо. Один із таких додаткових матеріалів, а саме посібник «Переклад і граматичний коментар. Українська мова» (みんなの日

本語ПГК, 2009) ми проаналізували разом із основним підручником з метою визначення ефективності алгоритму репрезентації навчального матеріалу, присвяченого реченням типу УНАГБУН. При цьому, де це є можливим, дозволимо собі частковий відхід від суто наукової термінології на користь більш популярної інтерпретації цього синтаксичного явища, адже йдеться, насамперед, про гармонійну інтеграцію цього важливого сегменту граматичного матеріалу у загальний процес навчання японської мови, і гармонійність ця може бути досягнута за рахунок доступності пояснень для здобувачів освіти.

Отже, структурно конструкції, які нас цікавлять (ぼくはうなぎだ Я-вугор), можна спрощено представити за допомогою схеми АはВだ (ввічливо-нейтральний еквівалент – АはВです), де А – це умовний «я» (ぼく), а В – умовний «вугор» (うなぎ). Таку схему ми знаходимо у перших трьох уроках згаданого підручника: 私はマイク・ミラーです。 Я Майк Міллер; ワンさんは中国人です。 Пан Ван китаець; あの人はマリアさんです。 Та людина – пані Марія (みんなの日本語, 2013: 8). Як бачимо, ці приклади не є ілюстрацією феномену, якому ми присвятили цю статтю, адже тут можна сказати, що А = В: мовець – це людина, яку звать Майк Міллер, пан Ван є китайцем, а людина перед нашими очима – пані Марією. На перший погляд, у студентів не повинно виникати проблем з інтерпретацією таких речень, проте цікаво, що граматичний коментар, поданий у відповідному посібнику, на нашу думку, не є швидким ключем до розуміння матеріалу. «Частка は вказує на те, що слово, яке стоїть перед нею, є темою речення. Для побудови речення спочатку ставиться іменник, про який ідеться в реченні, до нього додається частка は, а потім твердження щодо цього іменника. <...> Іменник, який використовується з です, є присудком. Дієслово です виражає судження чи твердження» (みんなの日本語ПГК, 2009: 16). У наведеному поясненні наявне поняття присудка, а поняття підмета відсутнє, але ж тут не йдеться про еліпсис: підмет у цих реченнях виражений, проте називається «темою речення», а поняття реми, знову ж таки, не потрапило до тексту цього коментаря.

Даючи нашу оцінку, ми не могли не відзначити прагнення укладачів посібника максимально спростити матеріал і зробити його доступним для студентів настільки, наскільки це можливо. Окрім того, слід мати на увазі, що навчальне видання, про яке ми говоримо, орієнтоване на широкий загал, а не тільки на студентів мовних спеціальностей. У філологів же можуть виникати свої

специфічні запити, зокрема, щодо системності у мові, а саме – тема не може логічно протиставлятися присудкові, оскільки ці поняття належать до різних категорій: присудок – це про граматичну основу речення, до якої входить також підмет, а тема – це про актуальне членування речення, яке не є можливим без реми.

З іншого боку, не варто відкидати також прагнення об'єктивності й точності формулювання з огляду на специфіку японської мови. Так, наприклад, не можна стверджувати, що Аは – це завжди підмет, і А в усіх випадках «дорівнюватиме» В, і тут ми поступово підходимо власне до явища УНАГБУН, але спершу проаналізуємо матеріал наступних двох уроків підручника 『みんなの日本語・初級』.

У другому уроці відбувається представлення вказівної системи コ・ソ・ア・ド в японській мові, а основою залишається та сама синтаксична структура, що і в попередньому уроці – АはВだ: これはつくえです。 Це стіл; それはボールペンですか、シャープペンシルですか。 То кулькова ручка чи автоматичний олівець?; あれは私のかばんです。 То моя сумка. Якщо поглянути на лексико-граматичний коментар (みんなの日本語ПГК, 2009: 22-23), то зустрічаємо докладні пояснення семантико-функціональних особливостей вказівних займенників. Що ж до синтаксичного матеріалу, то тут, на жаль, відсутнє нагадування про базову структуру, з якою студенти вже знайомі, якою будуть послуговуватися під час вивчення матеріалу наступного уроку і взагалі – надзвичайно широко та активно – у своїй подальшій мовленнєвій діяльності, тож наголошувати на цьому варто, і уже зараз.

Третій урок містить, зокрема, інформацію про найпростіші способи вираження місцезнаходження в японській мові, що засновані, знову ж таки, на конструкції АはВだ: ここはきょうしつです。 Тут аудиторія; 受付はあそこです。 Стійка адміністратора – там; 自動販売機は2かいです。 Торгівельний автомат на другому поверсі; くにはフランスです。 (Моя) країна – Франція; テレーザちゃんはどこですか。 ...教室です。 Де Тереза? – В аудиторії (みんなの日本語, 2013: 24-25). Серед цих прикладів наявні як речення, де А = В, так і речення де А ≠ В, або ж такі, де точно визначити це важко (А ≈ В): певне місце/приміщення є аудиторією; стійка адміністратора відповідає певній локації, однак у тій локації можуть бути розташовані й інші об'єкти; поверх у будівлі навряд чи може бути торговельним автоматом або ж складатися із самих лише автоматів; країна мовця – Франція, тобто Франція

відповідає країні, звідки походить мовець; істота (Тереза) точно не може бути приміщенням (аудиторією). У цьому ж уроці подається для вивчення і модель «товарは 値段です», що також є різновидом AはBだ: このネクタイは1500えんです。Ця краватка (коштує) 1500 єн. Усі добре розуміють, що кожен товар має свою ціну, але сам по собі товар ціною не є ($A \neq B$). Отже, на цьому етапі констатуємо появу перших речень типу УНАГБУН у практиці студентів, що вивчають японську мову. У граматичному коментарі знаходимо структурну схему « IM_1 は IM_2 (місце) です» із таким поясненням: «використовуючи цю конструкцію, можна пояснити, де знайти певне місце, річ чи людину» (みんなの日本語ПГК, 2009: 28). Практична спрямованість саме такого формулювання не викликає сумнівів, однак тут, як і в матеріалі до першого та другого уроків, було б доцільно додати певну інформацію, яка сприяла б поступовому формуванню у здобувачів освіти цілісного уявлення про синтаксис японської мови як систему, важливою органічною складовою якої є конструкції УНАГБУН.

Зауважимо, що наведені вище розмірковування не є суто нашими особистими. Значною мірою ми синтезували їх із запитань, які студенти ставлять викладачам під час практичних занять, присвячених вивченню відповідного синтаксичного матеріалу. Цілковито прогнозованими такі запитання є й під час презентації матеріалу тринадцятого уроку підручника 『みんなの日本語・初級』. У тексті основного діалогу зустрічаються класичні УНАГБУН, адже має місце замовлення страв у ресторані, тобто – це саме та ситуація, яка, власне, і дала найменування синтаксичному феномену, який ми зосереджено розглядаємо (みんなの日本語, 2013: 111):

店の人: ご注文は?

Офіціантка: *Що будете замовляти?*

ミラー: わたしはてんぷら定食。

Міллер: *Я – комплексний обід з темпурою.*

山田: わたしは牛どん。

Ямада: *Я – рис із яловичиною.*

店の人: てんぷら定食と牛どんですね。少々お待ちください。

Офіціантка: *Комплексний обід з темпурою та рис із яловичиною, так?*

Очікуйте, будь ласка.

Відповідного граматичного коментаря у спеціальному посібнику не знаходимо, хоча він був би тут не зайвим, тим паче, що УНАГБУН вжито у цьому діалозі у специфічній еліптованій формі 体言止め (закінчення на іменну частину мови), прияманній усному розмовному мовленню.

Можливість системно усвідомити проблему функціонування в японській мові конструкцій УНАГБУН з'являється уже на наступних етапах її вивчення, що зумовлено, насамперед, більш високим рівнем лінгвістичної компетенції здобувачів освіти, який дає можливість вдаватися до аналізу достатнього масиву мовного матеріалу, зокрема і синтаксичного, розгляд якого потребує особливо ґрунтовного підходу, починаючи з фундаментальних аспектів. Так, Терамура Хідео, коротко окресливши головну суть проблеми лінгвопрагматичного і лінгводидактичного плану, якою є речення на кшталт 「ぼくはうなぎだ」, одразу ж пропонує уточнити, чим по суті є компонент 「だ」 у таких структурах. Часто говорять, що ввічливо-нейтральним еквівалентом цього компоненту є 「です」, проте необхідно чітко усвідомлювати, що 「だ」 і 「です」 не завжди виконують ідентичну функцію, і це навіть може стати відкриттям для багатьох здобувачів освіти на середньому етапі вивчення японської мови. Йдеться про те, що, по-перше, 「です」 може виступати дієсловом-зв'язкою у складеному іменному присудку, і 「だ」 володіє ідентичною функцією. Це твердження буде справедливим і для УНАГБУН. По-друге, 「です」 може виступати складовим елементом ад'єктивного присудка, якщо висловлення належить до ввічливо-нейтрального регістру мовлення, – у простому ж регістрі така додаткова складова не потрібна (寺村, 2002: 78-79).

Повертаючись до головної суті і, власне, до початкової презентації проблеми здобувачам освіти середнього і просунутого рівня, відзначимо важливість ілюстративного окреслення актуальності цього явища та основних форм його існування. Проаналізуємо приклади, що їх наводить Терамура Хідео: а) 君は何を食べる? ...僕はうなぎだ。Що ти їсти мєш? – Вугра; б) 紅葉はどこが美しいですか? ...紅葉は高雄だ。Де найкрасивіші дерева восени? Дерева восени – у Такао; в) 山田さんはどなたといらっしゃるんですか? ...私は村田さんとです。З ким Ви прийдете, пане Ямада? – Я – з паном Мурата; г) 山下さんはいつから勤めますか? ...来月からです。Коли Ви починаєте працювати, пане Ямашіта? – З наступного місяця (寺村, 2002: 78). Про приклад (а) уже йшлося неодноразово. Приклад (б) ілюструє редукцію підмета у питомо японських синтаксичних конструкціях ハーガ文 (темаは підмет が присудок). Приклад (в) цікавий тим, що тут відбулася редукція присудка, проте частка と, що забезпечує зв'язок присудка з непрямим додатком, залишилася. Речення-відповідь у при-

кладі (г) є максимально еліптованим і, водночас, оптимальним з огляду на тенденцію до економії мовних засобів в усному розмовному мовленні. Загалом, про всі ці приклади можна сказати, що елемент, компенсований дієсловом-зв'язкою, міститься у запитанні, тому у відповіді в ньому не відчувається нагальної потреби. Інша річ, коли випущений елемент неможливо експлікувати за допомогою контекстного оточення. У такому разі УНАГБУН втрачає сенс, і тому, наприклад, навряд чи хтось зненацька промовить 「僕はうなぎだ。」 (букв.: Я – вугор) у зовсім нетиповій для цього ситуації спілкування. Якщо ж комунікація відбувається у закладі харчування, то навіть без вербального контексту буде зрозуміло, що йдеться про замовлення страви, і без жодних ускладнень буде експліковано дієслово 食べる їсти.

Наступним моментом, який слід неодмінно донести до здобувачів освіти, є аспект фокусу уваги у конструкціях УНАГБУН. Елемент, на якому хочуть зосередити увагу, найчастіше знаходиться безпосередньо перед дієсловом-зв'язкою (「だ」 або 「です」): どこが痛いのか? ...足首だ。 *Де болить? – Щиколотка* (寺村, 2002: 81).

Отже, наближаючись до підсумків, можна зробити попередній висновок про те, що УНАГБУН – це такі речення, у яких присудок, що може бути якимось чином експлікований із контексту, компенсовано дієсловом-зв'язкою, а головний фокус уваги припадає на елемент, який безпосередньо передує дієслову-зв'язці. Проте, якщо йдеться про вироблення оптимального формулювання визначення поняття «УНАГБУН», то було б доречно сказати і про структурну схему таких конструкцій, а з цим пов'язаний один суттєвий проблемний момент. Річ у тім, що, як засвідчує аналіз мовного матеріалу, не всі речення типу УНАГБУН мають структуру AはBだ (AはBです), з якої ми починали під час огляду проблеми репрезентації цих конструкцій у підручнику для початкового рівня вивчення японської мови. Окрім того, той самий аналіз показав, що з фокусом уваги теж не все однозначно.

Розглянемо такий приклад: だれが紅茶を注文しましたか。...僕が紅茶です。 *Хто замовляє чорний чай? – Я (чорний чай)*. Тут у фокусі уваги перебуває «僕が», і схема речення буде такою: AがBです。 До того ж, структура може демонструвати і ширші варіації. Так, існують підстави відносити до УНАГБУН цілу низку парцельованих конструкцій, і поняття фокусу уваги в таких випадках узагалі втрачає актуальність: 今日(けふ)は冷(ひや)え込む。だから、暖(ぬく)かくしていこう。 *Сьогодні прохолодно. Тож, вдягаймося тепліше; 恵子(けいこ)に*

会い(あひ)に行った。だが、会(あ)えなかった。 *Пішов зустрітися з Кейко. Але не зустрівся; 太郎(たろう)と次郎(じろう)を競争(きょうさ)させる。で、勝(か)った方に仕事(しごと)を任(ま)せる。 *Влаштуємо змагання між Таро і Джіро. І тому, хто переможе, доручимо цю роботу* (寺村, 2002: 81-82) Таким чином, справедливим для всього спектру конструкцій УНАГБУН може бути тільки таке визначення: УНАГБУН – це такі речення, у яких присудок, що може бути якимось чином експлікований із контексту, компенсовано дієсловом-зв'язкою. Саме таке формулювання, на наш погляд, може бути представленим студентам на занятті.*

Окрім визначення поняття «УНАГБУН» до здобувачів освіти необхідно донести ще кілька важливих моментів, про що переконливо свідчать описані в цій роботі результати нашого дослідження. На початку ми говорили про важливість усвідомлення місця понять підмета і присудка, а також теми і реми у системі мови та лінгвістиці. Отже, незалежно від стадії опанування японської мови здобувачам освіти корисно розуміти, що у процесі вивчення синтаксичного матеріалу до уваги беруться два ключові лінгвістичні поняття: 主語(しゆご) підмет та 主題(しゆてい) тема; 主題(しゆてい) (тема) знаходиться на початку речення, означає «якщо говорити про...» і повідомляє реципієнтам інформації, про що саме йдеться у цьому реченні, 主語(しゆご) (підмет) утворює єдність із присудком (庵, 2018: 1-5). Також, ми вважаємо за доцільне оперувати саме поняттями 主語(しゆご) підмет (репрезентований часткою が) та 主題(しゆてい) тема (репрезентована часткою は), а не розповсюдженими у сучасній лінгводидактиці поняттями «тематичного підмета» та «рематичного підмета». Самі ж терміни «тема» і «рема» ми рекомендуємо використовувати у викладацькій практиці, але без жорсткої прив'язки до поняття підмета. Загалом, на цьому ми наголосили тут через те, що лінгводидактична проблема УНАГБУН тісно пов'язана з іншою – проблемою темо-рематичної прогресії або актуального членування речення.

Насамкінець наведемо один цікавий факт із царини японської лінгводидактики, який також має відношення до актуального членування речення. Виявляється, «УНАГБУН» не єдиний синтаксичний робочий термін, що виник унаслідок метонімічного зсуву. Подібним до нього за механізмом утворення є термін «こんにやく文(こんやくぶん) [коньякубун]» (こんにやく = желе з коренеплоду коньяку, що використовується в японській кухні (蒟蒻); 文 = речення), який бере свій початок з ілюстративного речення 「こんにやくは食べても太(ふ)らない」 *Коньяку можна їсти, не наби-*

раючи зайву вагу (未来堂). Річ у тім, що, керуючись виключно семантико-структурним підходом, це речення можна інтерпретувати і як «Скільки б конняку не їло, не набере зайву вагу», проте аналіз контексту і загальна лінгвістична компетенція допомагають зрозуміти, що «конняку» – це тематизований прямий додаток, а не тематизований підмет.

Висновки. Розгляд семантико-функціональних особливостей японських синтаксичних конструкцій УНАГБУН як лінгводидактичної проблеми дозволив дійти низки висновків. По-перше, на початковому етапі вивчення японської мови дати студентам уявлення про конструкції УНАГБУН видається можливим лише у загальних рисах, у контексті вивчення базової синтаксичної структури $AはBだ$, але формувати це уявлення необхідно від самого початку навчального курсу, і для цього рекомендується розробити відповідні граматичні коментарі (де, наприклад, наголошувалося б на тому, що можуть існувати три варіанти смислового зв'язку між частинами щойно вивче-

ної базової структури: $A = B$, $A \neq B$ та $A \approx B$). По-друге, можливість системно усвідомити проблему функціонування в японській мові конструкцій УНАГБУН з'являється уже на наступних етапах її вивчення, позаяк це питання потребує більш високого рівня лінгвістичної компетенції: на цій стадії з'ясовуються статус і функції дієслозв'язки, є можливість звернути увагу на редукцію підмета у питомо японських синтаксичних конструкціях $ハ$ - $ガ$ 文, а також на максимально еліптовані і, водночас, оптимальні з огляду на тенденцію до економії мовних засобів УНАГБУН. По-третє, справедливим для всього спектру УНАГБУН і найоптимальнішим для використання на занятті видається таке визначення: УНАГБУН – це такі речення, у яких присудок, що може бути якимось чином експлікований із контексту, компенсовано дієсловом-зв'язкою. По-четверте, незалежно від стадії опанування японської мови здобувачам освіти потрібно усвідомлювати важливість понять підмета і присудка, а також теми і реми у системі мови та лінгвістиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Obana Y. Unagi-sentences in Japanese and mutual knowledge. *Journal of Pragmatics*. 2001. No. 33. P. 725–751. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0378216699001381> (accessed: 12.02.2024).
2. 庵 功雄. 「は」と「が」の新しい捉え方についての考察 – 「は」と「が」はこんなに簡単だった! – 一橋日本語教育研究. 2018. № 6. 1–10 頁. URL: <https://hermes-ir.lib.hit-u.ac.jp/hermes/ir/re/70051/jle0000600010.pdf> (アクセス年月日: 12.02.2024).
3. 奥津 敬一郎. 「ボクハウナギダ」の文法. 東京: くろしお出版, 1978. 276 頁.
4. 高本 條治. 「ウナギ文」の語用論的分析 (1) – 文脈における語彙統語構造の発展と拡張 –. 上越教育大学研究紀要. 1995. 第15巻, 第1号. 123–136 頁. URL: https://juen.repo.nii.ac.jp/record/4558/files/kiyo15_1-10.pdf (アクセス年月日: 12.02.2024).
5. 寺村 秀夫. ケーススタディ日本文法. 東京: おうふう, 2002. 165 頁.
6. 沼田 善子. 現代日本語とりたて詞の研究 (ひつじ研究叢書 言語編) (ひつじ研究叢書 言語編 第 68巻). 東京: ひつじ書房, 2009. 280 頁.
7. 未来堂. 『「うなぎ文」と「こんにやく文」から考えたこと①』. 千里の道を一步ずつ〜ときどきひとやすみ〜. URL: <https://ameblo.jp/mirai-do/entry-12292681096.html> (アクセス年月日: 12.02.2024).
8. みんなの日本語 初級I 第2版 本冊 ペーパーバック. 東京: スリーエーネットワーク, 2013. 249 頁.
9. みんなの日本語初級I: 翻訳・文法解説ウクライナ語版 (Переклад і граматичний коментар). Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2009. 212 с.

REFERENCES

1. Obana Yasuko (2001) Unagi-sentences in Japanese and mutual knowledge. *Journal of Pragmatics*. No 33. 725–751. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0378216699001381> (accessed: 12.02.2024).
2. Iori Isao (2018) “WA” to “GA” no atarashī toraekata ni tsuite no – kōsatsu – “WA” to “GA” wa kon'nani kantan-datta! – [A study on a new way of understanding “WA” and “GA” – “WA” and “GA” turned to be so easy!]. *Ichibashi Japanese Language Education Research*. No 6. 1–10. URL: <https://hermes-ir.lib.hit-u.ac.jp/hermes/ir/re/70051/jle0000600010.pdf> (accessed 12.02.2024). [in Japanese].
3. Okutsu Keiichirō (1978) “Boku-wa unagi da” no bunpō [The Grammar of “Boku-wa unagi da”]. *Tōkyō: Kuroshio-shuppan*. 276. [in Japanese].
4. Takamoto Jōji (1995) “Unagi bun” no goyōronteki bunseki (1) – Bunmyaku-ni okeru goi tōgo kōzō-no hatten-to kakuchō – [A Pragmatic Analysis of So-called “Unagi-sentence” (1) – Contextual Development and Expansion of Lexico-syntactic structure]. *Jōetsukyōikudai gaku kenkyū kiyō* [Bull. Joetsu Univ. Educ.]. Vol 15. No 1. 123–136. URL: https://juen.repo.nii.ac.jp/record/4558/files/kiyo15_1-10.pdf (accessed: 12.02.2024). [in Japanese].
5. Teramura Hideo (2002) *Kēsusutadi Nihon bunpō* [Case Study Japanese Grammar]. *Tōkyō: Ōfū*. 165. [in Japanese].
6. Numata Yoshiko (2009) *Gendai Nihongo toritateshi-no kenkyū* [Research on Focus Particles in the Contemporary Japanese Language]. *Hitsuji Research Series. Language Edition*. Vol 68. *Tōkyō: Hitsuji shobō*. 280. [in Japanese].

7. Mirai-dō. “Unagi bun” to “kon’nyaku bun” kara kangaeta koto (1) [Things I thought about from “*unagi*-sentence” and “*konnyaku*-sentence” (1)]. Step by step on the journey of a thousand miles. Sometimes taking a break. URL: <https://ameblo.jp/mirai-do/entry-12292681096.html> (accessed: 12.02.2024). [in Japanese].

8. Min’nanonihongo shokyū I: 2nd edition, paperback. Tōkyō: Suriēnettowāku, 2013. 249. [in Japanese].

9. Min’nanonihongo shokyū I: Hon’yaku bunpō kaisetsu Ukuraina-go-ban [Translation and Grammar Explanations, Ukrainian Version]. Lviv : Vyd-vo Nats. un-tu “Lviv. politekhnik”, 2009. 212. [in Japanese and Ukrainian].